

Landbouwhogeschool-Wageningen
CENTRUM VOOR LANDBOUWKUNDIG ONDERZOEK IN SURINAME

ENKELE ACHTERGRONDEN VAN HET VERTREK VAN LAND-
BOUWERSZOONS UIT HET LEIDINGENGEBIED
(onderzoekproject no. 69/9)

J.E.M. Lint

Verslag van een onderzoek verricht onder leiding
van Drs. G. Kalshoven en Dr. Ir. J. Ruinard

december 1969

INHOUD

	Blz.
1. <u>Samenvatting</u>	5
2. <u>Voorwoord</u>	5
3. <u>Probleemstelling</u>	6
4. <u>Historisch overzicht</u>	7
4.1. De Creoolse bevolkingsgroep	7
4.2. De Hindostaanse en Javaanse bevolkings- groep	8
4.3. Onderzoek tot nu toe	8
5. <u>Methodiek</u>	9
6. <u>De uitvoering van het onderzoek</u>	10
6.1. Het onderzoekgebied	10
6.2. De oriëntatie	10
6.3. De vragenlijst	12
6.4. De steekproef	12
6.5. De interviews	13
7. <u>Resultaten</u>	14
7.1. De bevolking	14
7.2. De landbouw	16
7.3. Scholing	20
7.4. Buitenwerk	24
7.5. Het wonen	26
8. <u>Discussie</u>	28
9. <u>Literatuur</u>	30
Bijlage 1 Vragen te stellen aan de vader .	31
" 2 Vragen te stellen aan de zoon .	35

1. SAMENVATTING

Dit verslag bevat de resultaten van een onderzoek naar de redenen en motieven van landbouwerszons hun bestaan buiten de landbouw te zoeken. Hiervoor zijn in het Leidingengebied (+ acht km van Paramaribo langs de weg naar Uitkijk) 36 landbouwersgezinnen geselecteerd. Van zowel de vader als de oudste zoon is een enquête afgenomen. De hieruit verkregen gegevens zijn in dit verslag neergelegd.

De landbouw in dit gebied is hoofdzakelijk part-time farming. Indien men niet buiten de landbouw werkzaam is, komt dit voornamelijk omdat men te oud is of een te zwakke gezondheid heeft om een nevenberoep uit te oefenen. Het grootste deel van het geldinkomen is uit dit buitenwerk afkomstig, terwijl de landbouw primair gezien wordt als een mogelijkheid om in de eigen gezinsconsumptie te voorzien. Slechts de overschotten worden verkocht.

Het loon dat buiten de landbouw verdiend kan worden is laag. In het algemeen komt men in de lagere beroepsklassen terecht. Een laag opleidingsniveau gaat hiermee samen. De landbouw heeft hierbij de functie gekregen van een noodzakelijke aanvulling op het loon. Dit kan gezien worden als de belangrijkste reden waarom vele landbouwerszons de landbouw als part-time farming willen blijven uitoefenen en niet in de stad willen gaan wonen. Slechts zij die een behoorlijk inkomen verdienen hebben de landbouw de rug toegekeerd.

Het opleidingsniveau is in de loop der tijd wel enigszins verbeterd, maar nog niet zo veel dat men in de bovengeschetste situatie op korte termijn een verandering mag verwachten. Temeer niet omdat het aantal plaatsingsmogelijkheden voor mensen met hogere opleiding gering is (vooral in de administratieve sector) en in de toekomst weinig zal verbeteren.

2. VOORWOORD

Dit onderzoek werd verricht als studie-onderdeel voor de afdeling Sociologie en Sociografie van de Niet-Westerse Gebieden van de Landbouwhogeschool te Wageningen. Tijdens de praktijktijd van zes maanden (mei 1969 - oktober 1969) was ik verbonden aan het Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek in Suriname te Paramaribo. Het onderzoek stond onder leiding van Drs. G. Kalshoven, na diens vertrek in juli van Dr. Ir. J. Ruinard. Beiden hebben veel bijgedragen om mijn praktijk tot een prettig en nuttig onderdeel van mijn studie te maken. Veel dank ben ik verschuldigd aan de heer D. Byron ressortleider van Kwatta voor alle hulp die hij mij verleend heeft, de heren H. Bhansing en S. Singokarso die mij als tolk begeleid hebben en niet in de laatste plaats aan de boeren die met grote bereidwilligheid mijn vele vragen hebben beantwoord.

3. PROBLEEMSTELLING

De part-time farming en de migratie zijn de verschijnselen waar de aandacht van dit onderzoek op gericht is.

In Suriname is reeds lang een migratiebeweging aan de gang van het district naar de stad. Deze stad is Paramaribo, het enige stedelijke centrum in Suriname.

De bevolking in de districten is volledig georiënteerd op de landbouw. Dit is hoofdzakelijk de kleinlandbouw, vaak in de vorm van part-time farming. De nevenarbeid is landarbeid op de grootlandbouwondernemingen of bij andere kleinlandbouwers in de drukke tijd. Buiten de landbouw kan werk gevonden worden in de mijnbouwcentra, in gouvernementdiensten en bij enkele particulieren in het district. Daarnaast is er Paramaribo, dat vele districtbewoners werk biedt.

Hoe de twee bovengenoemde verschijnselen inwerken op het landbouwersgezin in het district is het probleem dat aan dit onderzoek ten grondslag ligt.

De probleemstelling is als volgt geformuleerd:

"Een onderzoek naar de redenen en motieven van landbouwerszons hun bestaan buiten de landbouw te zoeken, in casu te migreren naar de stad."

In de kleinlandbouw is de produktie hoofdzakelijk gericht op bevrediging van de behoeften van het gezin aan landbouwprodukten, vooral rijst en groenten. Slechts de overschotten werden verkocht. Daar de bedrijven klein zijn (75% is kleiner dan 4 ha) zijn deze verkopen niet erg groot en is het geldinkomen gering. De mogelijkheden om dit inkomen te vergroten zijn klein, doordat er een tekort is aan landbouwgrond en de produktie-omstandigheden vaak ongunstig zijn. Een dergelijk bedrijf biedt dan ook weinig perspectieven om vooruit te komen.

De landbouwers zijn zich terdege bewust van deze situatie. Maar meestal ontbreekt voor hen een alternatief. Voor de jongeren zijn er wel meer keuzemogelijkheden, nl. geheel in de landbouw blijven, er helemaal uitgaan, of een tussenoplossing. Deze laatste houdt meestal in dat men een landbouwperceel heeft en daarnaast nog buitenwerk doet.

De redenen en motieven die bij deze keuze een rol spelen, welke keuzen in het verleden gedaan zijn, en wat het resultaat daarvan is, zullen vooral naar voren komen.

Bij het onderzoek is uitgegaan van een aantal veronderstellingen ter verklaring van de migratie, te weten:

1. De opleiding is van invloed op het zoeken van werk buiten de landbouw. Hoe lager de opleiding is, hoe meer kans dat men in de landbouw blijft.
2. De inkomsten uit de landbouw zijn zo laag, dat zij de meeste boeren verplichten buitenwerk te doen om te kunnen voorzien in de levensbehoeften van het gezin.
3. Voor de jongeren zijn de vooruitzichten in de landbouw slecht; buiten de landbouw zijn ze beter.
4. De status verbonden aan landarbeid is gering.
5. De stad heeft grote aantrekkingskracht door de betere woonomstandigheden aldaar.

4. HISTORISCH OVERZICHT

4.1. DE CREOOLSE BEVOLKINGSGROEP

De plantagelandbouw, met als belangrijkste produkt rietsuiker, is kenmerkend voor de koloniale geschiedenis van Suriname. De mogelijkheden om op grote schaal suikerriet te verbouwen lokte de blanke kolonisatoren met hun Europees kapitaal naar dit deel van Zuid-Amerika. De oorspronkelijke Indiaanse bevolking was te klein in aantal en bovendien ongeschikt om in de arbeidsbehoefte te voorzien. Daarom werden op grote schaal negers uit Afrika als slaven naar Suriname gebracht. Volgens een berekening van VAN LIER (1949) werden tot de afschaffing van de slavernij in 1863 300 à 350 duizend slaven aangevoerd. Suriname had in dat jaar echter een bevolking van slechts 53 duizend zielen. De grote discrepantie tussen deze cijfers is te verklaren uit de slechte behandeling van de slaven en het geringe percentage vrouwen onder hen.

Reeds tijdens de slaventijd was een trek naar de stad waar te nemen. De blanke plantage-eigenaars verkozen de geneugten van de stad boven het leven op de afgelegen plantages. Zij omgaven zich met een groot aantal huisbedienden om aan hun welstand en rijkdom uitdrukking te geven. Voorts waren voor het verlenen van diensten vele ambachtslieden nodig. Hieruit is te verklaren dat in 1863 34% van de totale bevolking van Suriname (exclusief de Indianen en Bosnegers) in Paramaribo woonde. Ook het feit dat slechts ongeveer één derde van alle slaven veldarbeid deed en de rest andere of in het geheel geen werkzaamheden verrichtten, is hiermee in overeenstemming.

Bij de plantage-eigenaars en de koloniale overheid bestond de vrees dat bij de afschaffing van de slavernij de vrijgewordenen in grote getale de plantages zouden verlaten en naar de stad zouden gaan.

Dit heeft inderdaad plaatsgevonden, echter langzamer dan men verondersteld had. De voormalige slaven werden daarom verplicht nog 10 jaar contractarbeid op de plantages te verrichten. Bij het einde van deze periode, in 1873, woonde 43% van de totale bevolking in Paramaribo. Een deel der Creolen verliet toen de plantages om zich langs de bovenloop van de rivier te vestigen, waar zij cacao verbouwden. Anderen gingen op plantages dicht bij de stad werken. In 1895 maakte de krullotenziekte een einde aan de cacaoteelt. Nog meer Creolen vestigden zich nu in de stad. Werk vonden ze veelal in de bosbedrijven. Tot de Tweede Wereldoorlog woonde 63% van hen in de stad. Daarna is dit percentage geleidelijk opgelopen tot 70.

Een gering percentage van de gehele landbouwbevolking van Suriname is Creool. En zij die in de landbouw werkzaam zijn wonen voornamelijk in Coronie.

4.2. DE HINDOSTAANSE EN JAVAANSE BEVOLKINGSGROEP

Om aan de arbeidsbehoefte op de plantages te voldoen, werden reeds vóór de emancipatie contractarbeiders aangetrokken. Dit waren Chinezen, West-Indiërs, Libanezen en Madeirezen. Echter in kleine aantallen, en met weinig blijvend resultaat. De meesten vertrokken snel weer, of gingen in de handel.

De immigratie van Hindostanen en Javanen heeft wel het beoogde resultaat gehad. Er zijn in de periode 1873-1938 in totaal 68.000 Aziaten als contractarbeider naar Suriname gekomen. Hiervan is éénderde na afloop van hun vijfjarig contract gerepatrieerd en heeft de rest zich blijvend gevestigd. De door het koloniale gouvernement hierbij gevolgde politiek was aan hen na afloop van hun contractperiode, kleine stukken grond te geven, veelal van voormalige plantages. De boerenbedrijven die zo ontstonden waren zo klein dat er voldoende tijd en behoeften overbleven om arbeid aan de nog bestaande grootlandbouwbedrijven te leveren. Later is deze dualistische politiek losgelaten. In de huidige tijd heeft men wel de omgekeerde weg gevolgd, nl. het stichten van grootlandbouwondernemingen om de kleine boeren van een aanvullend inkomen te voorzien.

Op deze wijze is het kleinlandbouwsysteem van Suriname ontstaan en een steeds belangrijker plaats in de Surinaamse landbouw gaan innemen.

Tot 1905 woonden nagenoeg alle Hindostanen en Javanen in het district. Na 1905 begon een sterke migratie van vooral Hindostanen naar de stad. Dit duurde tot 1922, waarna tot de Tweede Wereldoorlog geen noemenswaardige migratie meer plaatsvond. Na 1940 was er weer een sterke stijging in de trek naar de stad waar te nemen. Deze is volgens KRUYER (1968) enerzijds te verklaren uit een verhoogde vraag naar arbeidskrachten door de Amerikaanse defensie-activiteiten en anderzijds uit een proces van structurele ombouw binnen de Hindostaanse bevolkingsgroep (o.a. beroepsdifferentiatie, bewuste keuze op basis van persoonlijke en economische motieven). In de stad gingen zij in vele gevallen na korte of langere tijd een zelfstandig beroep uitoefenen en verdrongen er de Creolen uit bepaalde beroepen (vervoer, winkelier, markthandel).

De Javanen vertoonden aanvankelijk weinig neiging naar de stad te trekken. Zij sloten vaak een tweede of zelfs derde contract af. Na 1940 echter is hierin verandering gekomen. Het was geen proces van structurele ombouw wat hen hiertoe dreef, maar veelal een laatste poging om een bestaan te vinden na het mislukken als zelfstandige landbouwer. Onder hen waren vrij veel ouderen of zieken die niet meer op het land konden werken. Zij werken veelal in niet zelfstandige beroepen, zoals tuinman, corveeër e.d. (KRUYER, 1968).

4.3. ONDERZOEK TOT NU TOE

Over de geschiedenis van Suriname en het wel en wee van de verschillende bevolkingsgroepen is uitvoerig geschreven door VAN LIER (1949) en KRUYER (1948). PANDAY (1959) heeft een uitstekend overzicht geschreven van de geschiedenis van

de Surinaamse landbouw. Het vooraangaande is dan ook groten-deels op hun publikaties gebaseerd.

Gegevens over de kleinlandbouw zijn te vinden in de vele publikaties van het Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij van Suriname. De economische aspecten van het kleinlandbouwersbedrijf worden o.a. belicht in de verschillende publikaties van LUNING (1966, 1967, 1969).

De migratie naar Paramaribo krijgt in vele geschriften over Suriname aandacht. Een demografische beschouwing staat in het nationaal ontwikkelingsplan Suriname. IANUR (1963) heeft een onderzoek gedaan naar de factoren die bij urbanisatie en migratie een rol spelen.

5. METHODIEK

Het eerste object van onderzoek was de oudere generatie, woonachtig in een landbouwgebied en in het bezit van landbouwgrond. Deze is gebruikt om een beeld te kunnen vormen van de feitelijke omstandigheden waarin de jongere generatie is opgegroeid en de invloed ervan op haar huidige levenswijze. Hierbij werd de aandacht hoofdzakelijk gericht op factoren die mogelijk van invloed zijn op het gaan uit of het blijven in de landbouw, op de migratie en op de mate waarin de veranderingen hebben plaatsgevonden.

Met betrekking tot het tweede object van onderzoek, de jongere generatie, gold de overweging dat het vooral objectief waarneembare keuzedaden dienden te zijn die de belangrijkste informatiebron moesten vormen. Dit is dan pas het geval indien de jongeren deze keuzen reeds gedaan hebben en hun levenspatroon zich al duidelijk afgetekend heeft; dus op wat latere leeftijd. Vijfentwintig jaar werd hiervoor juist geacht.

De vaders van deze jonge mannen fungeerden als de bovengenoemde oudere generatie. Hun werd een afzonderlijke enquête afgenomen, bij welke gelegenheid tevens vragen werden gesteld over alle kinderen uit het gezin.

Om over het uit de landbouw gaan of in de landbouw blijven en de migratie inderdaad iets te kunnen zeggen, werd vooraf bepaald dat een aantal van de oudere zoons niet meer in de landbouw werkzaam zouden moeten zijn. Dit in tegenstelling tot hun vaders.

Voor een beschrijving van de werkwijze wordt verwezen naar het volgende hoofdstuk.

De gegevens en conclusies uit dit onderzoek hebben alleen geldigheid voor landbouwgebieden met als hoofdteelt één rijstgewas per jaar, gelegen op korte afstand van Paramaribo en met goede verbindingen daarmee.

6. DE UITVOERING VAN HET ONDERZOEK

6.1. HET ONDERZOEKGEBIED

Het onderzoek is uitgevoerd in het Leidingengebied, een deel van de Saramaccapolder. Deze polder ligt aan beide zijden van het Saramaccakanaal in het district Suriname. Het centrum van het gebied ligt op ongeveer 8 km van Paramaribo langs de weg naar Uitkijk. De keuze is op dit gebied gevallen omdat het een homogeen en overzichtelijk landbouwgebied is. Een tweede reden is dat het vanuit het CELOS snel en gemakkelijk kan worden bereikt.

Bij de gebiedsafbakening is uitgegaan van de indeling vastgesteld door het Bureau Landelijke Opbouw (deze wordt o.a. aangehouden bij de volkstellingen). Het onderzoek is gehouden in het gebied nr. 11 van het district Suriname (zie kaartje, p. 11).

De Commissaris Weytinghweg neemt een centrale plaats in het Leidingengebied in. Hij loopt ongeveer evenwijdig aan het Saramaccakanaal en ligt op geringe afstand hiervan. Het is een geasfalteerde weg die de verbinding vormt van Paramaribo met Uitkijk. Langs deze weg bevinden zich nagenoeg alle belangrijke voorzieningen zoals begraafplaats, tempels en moskeeën, bestuurspost, politiepost, winkels, scholen en pelmolens.

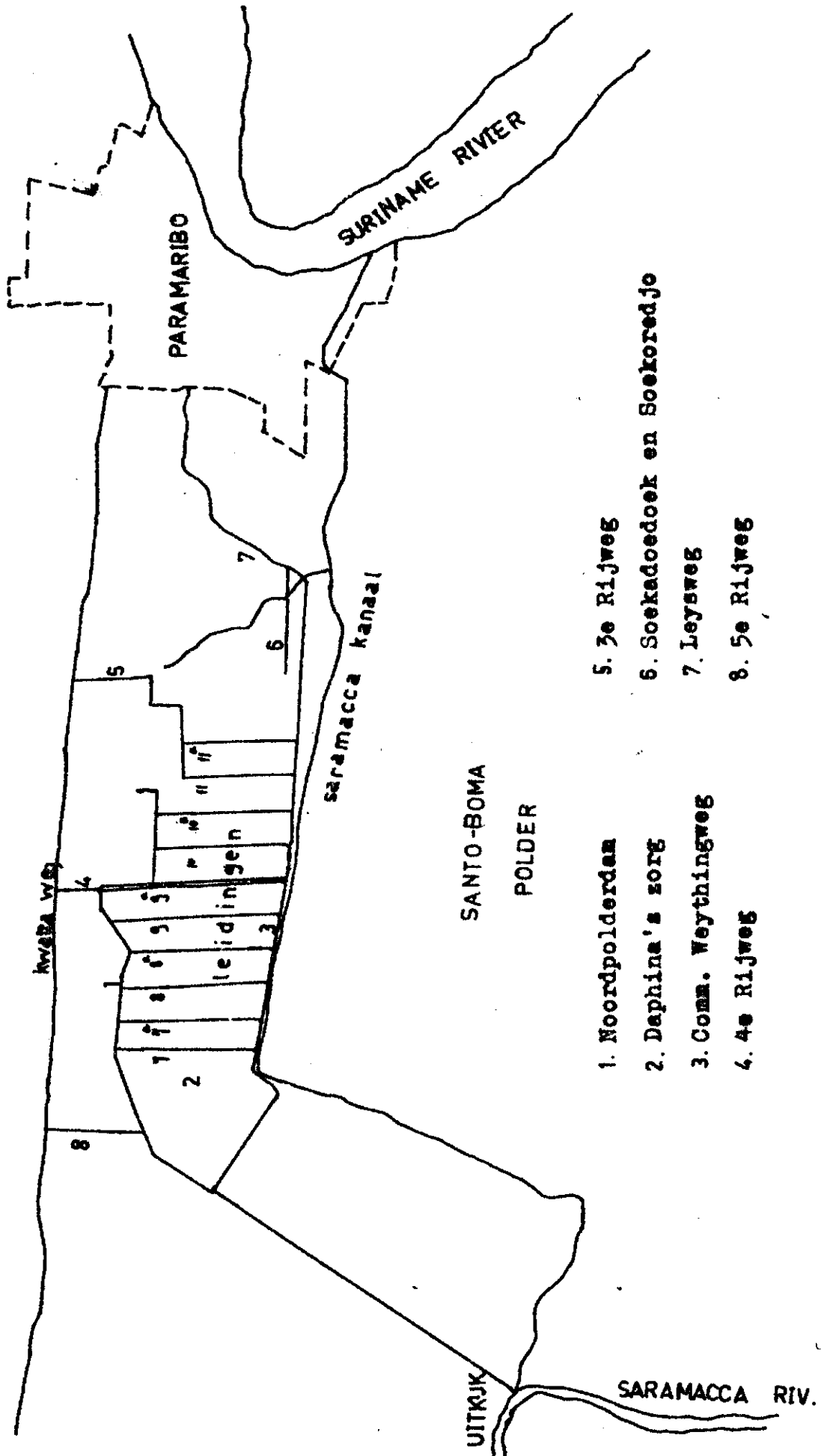
De loosleidingen hebben een onderlinge afstand van 600 meter en staan loodrecht op het Saramaccakanaal. Langs elke loosleiding is aan de oostelijke zijde een traktordam opgeworpen en aan de westelijke zijde een beschelpt fietspad. Bij Leiding 9a en 11a is deze laatste tot een schelpweg uitgegroeid waarvan ook auto's gebruik kunnen maken. Momenteel is men bezig ook de fietspaden naast de andere leidingen te verbeteren tot een schelpweg.

Aan beide kanten van de loosleidingen liggen de percelen, die 50-60 meter breed en 300 meter diep zijn. Indien er op het perceel gewoond wordt staan de woningen op die perceelgedeelten die aan de loosleiding grenzen. De woningen die aan de oostelijke kant staan hebben een bruggetje over de leiding naar het fietspad of de schelpweg.

Gas, water en elektriciteit zijn niet aanwezig in het gebied. Een uitzondering vormen leiding 9a en de Commissaris Weytinghweg die aangesloten zijn op het elektriciteitsnet. Door "wilde busjes" wordt een frequente verbinding met Paramaribo onderhouden.

6.2. DE ORIËNTATIE

Voor de oriënterende fase van het onderzoek was ongeveer 1½ maand gereserveerd. In die periode werd de aandacht gericht op enerzijds de Leidingen als toekomstig onderzoekgebied en anderzijds op literatuur met betrekking tot het onderwerp. Dit met als doel de probleemstelling nader uit te werken en voldoende informatie te verzamelen om te kunnen komen tot het opstellen van de vragenlijsten.

1. Noordpolderdam	5. 3e Rijweg
2. Daphina's zorg	6. Soekadoedoek en Soekoredjo
3. Comm. Weythingweg	7. Leysweg
4. 4e Rijweg	8. 5e Rijweg

Bij de oriëntatie in het Leidingengebied werd de medewerking verkregen van de resortleider van het LVV-kantoor Kwatta. Via hem was het mogelijk enkele voorlichters te vergezellen op hun dagelijkse tochten door het gebied. Dit, samen met de gesprekken met de voorlichters zelf, verschaftte een goede indruk van de omstandigheden waaronder de landbouw beoefend wordt, van de landbouwmethoden en van de verschillende gewassen die er geteelt worden. Spoedig werd overgegaan tot het voeren van oriënterende gesprekken met een aantal boeren. Aanvankelijk was het karakter van de gesprekken vrijblijvend, doch in de loop van de oriëntatieperiode werden ze steeds meer gestructueerd naar de probleemstelling. Zo vormden deze gesprekken een goede basis voor de vragenlijsten.

Naast deze gerichte oriëntatie vond er tegelijkertijd een meer algemene oriëntatie plaats. Dit gebeurde door gesprekken met enkele sociologen verbonden aan verschillende overheidsdiensten en het raadplegen van voorhanden zijnde literatuur.

6.3. DE VRAGENLIJST

De vragenlijsten werden in overleg met Drs. G. Kalshoven samengesteld uit de gegevens verkregen tijdens de oriëntatieperiode. Vooral het laatste gedeelte van deze periode was hiervoor waardevol omdat de gesprekken met de boeren konden worden gestructureerd naar de items van de vragenlijst.

Na de opstelling werden enkele proefenquêtees uitgevoerd. Naar aanleiding daarvan vond er op enkele punten een aanpassing plaats, zowel wat betreft de volgorde der vragen als de vraagstelling zelf. (Zie bijlage 1 en 2).

6.4. DE STEEKPROEF

De basiseenheid voor de steekproef was het landbouwersgezin. Uit alle landbouwersgezinnen werden die geselecteerd die een zoon van 25 jaar of ouder hebben (geboren vóór 1-7-'44). De bedoeling was deze (oudste) zoon, indien mogelijk in het onderzoek op te nemen. De aanwezigheid van de vader in het gezin werd als tweede noodzakelijke criterium gehanteerd, het woonachtig zijn van de vader op het bedrijf als derde. Uit de naar deze criteria geselecteerde gezinnen kon de steekproef getrokken worden.

Bovengenoemde selectie is uitgevoerd met behulp van bevolkingsgegevens aanwezig op de bestuurspost van Leiding 8a. Gebruik is gemaakt van daar aanwezige schriftjes waarin per leiding en perceel de houder, of hij op het perceel woont of niet, en de gezinssamenstelling zijn vermeld. Deze schriftjes zijn bijgehouden tot 1962.

Daarnaast is gebruik gemaakt van de legger waarin de titels op de grond zijn vermeld. Deze laatste is nauwkeurig bijgehouden. Door vergelijking van de naam van de houder uit de schriftjes met die uit de legger konden de mutaties na 1962 gekonstateerd worden. In geval van mutatie werd de bestaande situatie vastgesteld door navraag op de bestuurspost van Leiding 8a.

Op deze wijze kon uit de populatie van boerengezinnen woonachtig in het Leidingengebied een deelpopulatie van 108 voor het onderzoek geschikte gezinnen worden samengesteld. Dit waren 90 Hindostaanse- en 17 Javaanse gezinnen alsmede één Creools gezin. Deze laatste is verder buiten beschouwing gelaten omdat het een uitzondering is in het gebied. De gezinnen uit de deelpopulatie werden gerangschikt naar leiding en perceelnummer.

Uit deze ranglijst van 107 gezinnen werd een steekproef van 36 gezinnen samengesteld (30 Hindostaanse en 6 Javaanse). In haar oorspronkelijke vorm omvatte zij de nummers 1, 4, 7, 10 . . . en 106. Hiervan moest acht keer worden afgeweken omdat bij nadere verificatie bleek dat niet werd voldaan aan de gestelde criteria en eenmaal omdat de hoogbejaarde vader niet in staat was de vragen te beantwoorden. Steeds werd dan het voorafgaande nummer daarvoor gesubstitueerd.

Voor de oudste zoon werd als substitutieregel aangehouden dat, indien hij niet bereikbaar mocht zijn, de daaropvolgende zoon geënquêteerd zou worden. Gezien de aard van het onderzoek werd voor deze gesubstitueerde zoon een minimumleeftijd van 18 jaar noodzakelijk geacht. Deze regel is slechts één keer toegepast, en wel omdat de oudste zoon voor studie in Nederland verbleef en de tweede zoon bij de defensiepolitie in het grensgebied. De derde zoon was ouder dan 18 jaar en bereikbaar en is dus geënquêteerd.

6.5. DE INTERVIEWS

Bij het interviewen moest gebruik worden gemaakt van een Hindostaanse en Javaanse tolk. Beiden zijn landbouwvoorlichter en woonachtig en werkzaam in het Leidingengebied. De grote bekendheid van deze tolken met het gebied en de bevolking heffen de nadelen die verbonden zijn aan het gebruik van een tolk enigszins op. Met hen werd de vragenlijst nauwkeurig doorgenomen, de introductie uitvoerig besproken en een proefinterview gehouden.

In de periode 21 juli tot 6 augustus werden de interviews van de vaders afgenomen. Dit gebeurde hoofdzakelijk in de middaguren en het begin van de avond. De werkwijze hierbij was dat de bedrijven zonder voorafgaande aankondiging werden bezocht. Indien de vader aanwezig was werd het interview afgenomen, indien niet aanwezig werd een afspraak gemaakt via zijn vrouw. Enkele malen moest een afspraak herhaald worden omdat de man toch niet aanwezig bleek te zijn.

De tolk verzorgde de introductie en slechts in die gevallen waarbij er duidelijk enige achterdocht bleef bestaan

werd door de onderzoeker via de tolk een aanvulling gegeven. In die gevallen waarin de betrokken boer Nederlands verstond en sprak werd het hele interview zonder hulp van de tolk afgenomen. De gemiddelde tijdsduur van elk gesprek was 1-1½ uur, van het eigenlijke interview 30-40 minuten. De tijd die nodig was voor het interviewen van de Javaanse boeren was aanmerkelijk korter dan die voor de Hindostaanse boeren. Dit kwam vooral door de lengte van het inleidende gesprek, en het gesprek achteraf. De persoonlijkheid van de Javaanse tolk had daar wel enige invloed op.

Alle 36 interviews hadden een vlot verloop. Er werd de indruk van een redelijke betrouwbaarheid van de antwoorden verkregen.

In de periode van 12 augustus tot 19 september werden de interviews van de zoons afgenomen. De gevolgde werkwijze hierbij was gelijk aan die welke bij de vaders gebruikt werd. Het was echter dikwijls moeilijk om een afspraak te maken omdat zij vaker dan hun vaders tot 17.00 of 18.00 uur buitenwerk deden en slechts tot het invallen van de duisternis interviews konden worden afgenomen. De zondagmorgen was dan de enige gelegenheid voor deze interviews.

Doordat er vaker en beter Nederlands door de zoons werd gesproken kon dikwijls zonder hulp van de tolk worden geïnterviewd. In het algemeen hadden de gesprekken een vlot verloop. In enkele gevallen liep het wat moeilijker omdat er wat alcohol was gebruikt, er enige beïnvloeding van aanwezige personen was (vrienden of ouders) of men argwanend t.o.v. enkele vragen stond. Vooral bij vragen die betrekking hadden op het inkomen. Buiten de bovengeschetste moeilijkheden werden in het algemeen de vragen met grote openheid beantwoord, zodat een goede betrouwbaarheid verondersteld mag worden.

In totaal werden 34 interviews afgenomen. Er was één weigering, waarvoor geen reden werd opgegeven. Een herhaald bezoek had geen resultaat. De tweede uitvaller vond zijn oorzaak in het feit dat de geestelijke vermoogens van de geïnterviewde van dien aard leken te zijn dat het afnemen van de enquête geen enkele zin had.

Wat betreft de landbouwwerkzaamheden werd het onderzoek in een gunstige tijd uitgevoerd, en wel in de tijd tussen het uitplanten van de bibit en het oogsten. In deze tijd vinden er nauwelijks landbouwactiviteiten plaats.

7. RESULTATEN

7.1. DE BEVOLKING

7.1.1. Enkele demografische gegevens van Suriname

De totale bevolking van Suriname bedroeg per ultimo maart 1964 324.211 zielen. Zowel in Paramaribo als in het district Suriname woonde ruim dertig procent van de bevolking (resp. 110.867 en 111.694 zielen). Het overige

deel van de bevolking was in kleinere aantallen verdeeld over de andere 6 districten. Het aantal vrouwen per duizend mannen is 1003, een zeer gering vrouwenoverschot dus. De verdeling van de bevolking over de verschillende leeftijdsgroepen geeft eenzelfde beeld als in vele ontwikkelingslanden nl. 46,6% 0-14 jaar, 47,2% 15-59 jaar en 6,2% 60 jaar en ouder. Een bevolkingspyramide met een zeer brede basis.

In het district Suriname is deze verdeling nog ongunstiger, en wel 49,4% 0-14 jaar, 44,5% 15-60 jaar en 6,1% ouder dan 60 jaar.

De bevolking van het district Suriname is vooral geconcentreerd rond Paramaribo. In de 7 telgebieden die aan Paramaribo grenzen, woont 39% van de bevolking van het district en binnen een straal van 20 km zelfs 72%. Sinds 1950 is de bevolking van dit district met 95% toegenomen. Hier van is 26% uit Paramaribo afkomstig als gevolg van de expansie van de stad, 18% uit de andere districten en de rest uit de natuurlijke aanwas.

7.1.2. De bevolking in het Leidingengebied

De totale bevolking van het Leidingengebied (telresort 11) bedraagt 4046 zielen, waarvan 2028 mannen en 2018 vrouwen (zie tabel 1).

Tabel 1. Bevolking van het Leidingengebied naar landaard

<u>landaard</u>	<u>aantal</u>
Creool	113
Hindostaan	3302
Javaan	578
overig	40
<u>onbekend</u>	<u>13</u>
<u>totaal</u>	<u>4046</u>

Meer dan driekwart van de bevolking bestaat uit Hindoestanen, die over het hele gebied verspreid wonen. De in grootte tweede bevolkingsgroep zijn de Javanen. Zij wonen voornamelijk langs Leiding 11 en 11a, in Soekadoedoek en in Soekoredjo. De in het gebied gevestigde Creolen zijn hoofdzakelijk onderwijzers en politie-ambtenaren met hun gezinnen die in een dienstwoning bij hun werk wonen. Bij de zaagmolens werken enkele Creolen die daar ook wonen.

7.1.3. De gezinnen uit de steekproef

De steekproef omvatte 36 gezinnen verspreid over het gebied. Gezien de selectiekriteria kunnen deze als nagenoeg voltooide gezinnen beschouwd worden. Het gemiddeld aantal kinderen per gezin bedraagt 7. Een verschil in dit opzicht tussen de beide bevolkingsgroepen is niet aan te tonen (tabel 2).

Tabel 2. Het aantal kinderen per etnische groep en verdeeld naar jongens en meisjes

landaard	jongens	meisjes	totaal	aantal gezinnen
Hindostanen	108	111	219	30
Javanen	20	15	35	6
totaal	128	126	254	36

Het aantal kinderen dat nog thuis woont is 144; het aantal ongehuwden bedraagt slechts 119 (tabel 3). Dit betekent dat er 25 gehuwden, waarvan 20 zoons en 5 dochters, bij de ouders inwonen (geen der ongehuwde kinderen is uitwonend). Deze 20 zoons hebben het ouderlijk huis nog niet verlaten; een deel van hen zal dat ook later niet doen omdat zij het bedrijf zullen overnemen. De inwonende gehuwde dochters hebben voor kortere of langere tijd bij hun man gewoond, maar hebben hem verlaten of hij heeft hen weggestuurd.

Buiten de 144 inwonende kinderen en de 72 ouders behoren er nog 16 schoondochters (van vier der inwonende gehuwde zoons is de vrouw afwezig), 47 kleinkinderen en 1 broer van de vader tot de huishoudens. In totaal 280 personen, wat gemiddeld 7,8 hoofden per huishouden is.

Tabel 3. De kinderen gesplitst naar gehuwd en ongehuwd en in- en uitwonend

	mannelijk	vrouwelijk	totaal
gehuwd	64	71	135
ongehuwd	64	55	119
totaal	128	126	254
inwonend	84	60	144
uitwonend	44	66	110
totaal	128	126	254

Er zijn 34 zoons geïnterviewd. Hiervan zijn er 3 nog niet getrouwd. De 31 gehuwden hebben 135 kinderen d.w.z. gemiddeld 4,5 per gezin. Deze gezinnen zijn echter nog niet voltooid, zodat er niets te zeggen is over het uiteindelijk aantal kinderen per gezin. Er worden pogingen gedaan geboortebeperking ingang te doen vinden (op initiatief van artsen of individuele personen), nu en dan met succes. Of geboortebeperking echter op grotere schaal zal worden toegepast en wanneer is nog niet te voorspellen.

7.2. DE LANDBOUW

7.2.1. Bedrijfs grootte

Alle percelen in het gebied zijn ongeveer even groot nl. 1,5-1,8 ha. De grondtitel is huur van het gouvernement. De districtsbestuursdienst is de instantie

die de toewijzingen doet en toestemming moet geven om het recht van huur over te dragen. In het algemeen kunnen de percelen niet in stukken verdeeld worden. Een huurder kan wel meerdere percelen in huur verkrijgen. Dit meestal door vererven of het kopen van het recht tot huur. De prijs hiervoor bedraagt momenteel Sf.1.000,- - 1.500,- voor een perceel van 1,5-1,8 ha. Een deel van de vaders en zoons bezit grond buiten het Leidingengebied.

Tabel 4. Bedrijfsgrootte (totaal, dus zowel in- als buiten het Leidingengebied)

areaal	vaders	oudste zoon
0-1,8 ha	9	11
1,8-3,6 ha	14	6
3,6-5,4 ha	7	-
5,4-7,2 ha	4	2
7,2 ha	2	-
totaal	36	19

Van de vaders heeft niemand meer dan 4 percelen in het Leidingengebied (tabel 4). Twee vaders bezitten grond buiten het Leidingengebied, nl. één een stuk grond van + 11 ha tussen de Noordpolderdam en de Rijweg naar Kwatta, de ander een perceel van 4 ha in de Uitkijkpolder. Indien men meer dan één perceel bezit, heeft men de andere percelen meestal verkregen door het huurrecht te kopen; in enkele gevallen is men er door middel van een erfenis aan gekomen en soms heeft de vrouw er één of meer ingebracht bij het huwelijk.

Negentien oudste zoons hebben een eigen landbouwbedrijf. Het grootste aantal van hen heeft de beschikking over niet meer dan één perceel. Tien verkregen hun bedrijf door koop van het huurrecht, vier via een aanvraag bij de bestuursdienst en drie door vererving, terwijl twee zoons grond van de vader in gebruik hebben. Van de overige geënquêteerde zoons hebben er zes al enige malen een poging gedaan een perceel te verkrijgen.

7.2.2. Bedrijfsuitkomsten

Op deze bedrijven wordt geen boekhouding bijgehouden waaruit gegevens over bedrijfsresultaten te halen zijn. Een nauwkeurig bedrijfseconomisch onderzoek valt buiten het kader van dit onderzoek. Om toch een indruk te krijgen is er een berekening uitgevoerd op basis van produktiegegevens die redelijk betrouwbaar door de boeren verstrekt konden worden. Er is gevraagd hoeveel balen padi het vorig jaar geproduceerd waren en hoeveel men er daarvan verkocht had. De waarde van 1 baal padi van 70 kg is Sf.8,40.

De waarde van de melkproduktie is berekend uit het aantal liters per dag x 300 (het aantal dagen dat de lactatieperiode gemiddeld duurt) tegen een prijs van Sf.0,20 per

liter. Op dezelfde wijze is het verkochte gedeelte berekend door te vragen naar het aantal liters dat men per dag verkocht. Van groenten en eventuele andere opbrengsten uit het landbouwbedrijf is alleen de waarde van het verkochte deel berekend omdat het geconsumeerde deel op geen enkele wijze is te schatten.

Er is geen rekening gehouden met de kosten die bij de produktie gemaakt zijn. Deze bestaan uit ploeg-, eigen dorskosten en kosten van ingehuurde arbeid. Kunstmest en bestrijdingsmiddelen worden zelden toegepast. Een zeer ruwe schatting van de totale kosten is Sf.200,- - 300,- per bedrijf, zonder het eigen arbeidsinkomen mee te tellen.

De resultaten van de berekening der bedrijfsuitkomsten in 1968 zijn als volgt samen te vatten:

Vaders

	totaal	gem.	aantal
waarde totale produktie (Sf.)	25.185	700	36
waarde verkoop (Sf.)	14.454	498	29
waarde gezinsconsumptie (Sf.)	10.731	298	36

De frequentieverdeling van de waarden der verkochte produkten per bedrijf is als volgt (Sf.):

niets	0-100	100-250	250-500	500-1.000	meer dan 1.000
7	3	11	5	7	3

Zoons

	totaal	gem.	aantal
waarde totale produktie (Sf.)	9.028	564	16 ¹⁾
waarde verkoop (Sf.)	5.674	436	13
waarde gezinsconsumptie (Sf.)	3.354	210	16

¹⁾ Van de 19 zoons met een eigen bedrijf beplant er één zijn grond niet; de produktie van de twee zoons die geen eigen titel op de grond hebben is opgeteld bij die van het bedrijf van de vader.

De frequentieverdeling is hier (Sf.):

niets	0-100	100-250	250-500	500-1.000	meer dan 1.000
3	0	5	4	3	1

Het geldinkomen uit de landbouwbedrijven van de vaders en de zoons blijkt zeer onregelmatig verdeeld te zijn, met ver uit elkaar liggende extremen (nihil tot Sf.3.144,-).

Van de padiproduktie wordt ongeveer de helft door het huishouden geconsumeerd. Van de melk wordt éénderde gebruikt. Een belangrijk deel van het geldinkomen komt uit de melk die verkocht wordt. Op de bedrijven van de vaders is dit zelfs de helft daarvan, op die van de oudste zoon ongeveer één-vijfde. Deze laatsten hebben nog te weinig kunnen sparen om koeien te kunnen kopen.

De groenteteelt is in het algemeen van weinig betekenis. Slechts 2 vaders verkopen min of meer regelmatig groenten (Sf.125,- en Sf.250,- per jaar). Toch zijn er in het Leidingsgebied echter wel enkele boeren die zich op de groenteteelt hebben toegelegd. Hun percelen bevinden zich op het hogere gedeelte bij de Noordpolderdam. Hun verdiensten kunnen Sf.10.000,- of meer per jaar bedragen bij gunstige omstandigheden. Bij de oudste zoons was er maar één die een behoorlijk inkomen uit de groenteteelt haalt. Zijn bedrijf is echter gelegen in de Bomapolder, waar de omstandigheden beter zijn.

7.2.3. Houding t.o.v. de landbouw

De landbouw, zoals deze in het Leidingsgebied wordt uitgeoefend, wordt niet gezien als een middel om een goed bestaan te vinden. De polder is nu meer dan 60 jaar in gebruik en gedurende deze tijd is er jaar in jaar uit rijst op de percelen geplant. Het planten van andere gewassen is onmogelijk, behalve op enkele hoger gelegen stukken. De produktiviteit van de grond is daarom sterk achteruitgegaan. Kunstmest wordt nauwelijks toegepast. Een tweede negatieve factor in het produktieproces is de volledige afhankelijkheid van de regen. De cijfers uit de vorige paragraaf zijn een goede illustratie van het bovenstaande.

Dit alles zijn de landbouwers zich terdege bewust. Midelen om in de geldbehoefte van het huishouden te voorzien en mogelijkheden om vooruit te komen zoeken zij dan ook niet in de landbouw, maar daarbuiten. Bij de vraag waarom men naast de landbouw nog buitenwerk doet, kwamen de volgende antwoorden: "Alleen van de landbouw kan men niet uitkomen"; "Men kan maar éénmaal per jaar planten en iets verdienen, de rest van het jaar heeft men geen geld"; en "Zoals de landbouw hier is heeft men nooit cash". Deze antwoorden werden zowel door de vaders als de zoons gegeven. Het houdt echter niet in dat men de landbouw zou willen opgeven en alleen buitenwerk gaan doen.

Van de vaders was er geen enkele die er over dacht te gaan verhuizen of zijn perceel te verkopen. Zelf niet meer planten en geen eigen rijst, groenten en melk meer hebben is iets waaraan men nog niet denkt. Wel is de indruk verkregen dat naarmate men het beter heeft, men zelf minder op het veld werkt en meer werkzaamheden tegen betaling laat verrichten.

Bij de zoons is dezelfde tendens waar te nemen. Van de 34 geënquêteerden hebben er 17 een eigen perceel (10 hebben het zelf gekocht), 6 hebben een perceel van de vader in gebruik of werken met de vader samen, en 11 doen alleen

buitenwerk. Op de vraag waarom ze niet aan landbouw doen, noemden 6 van de 11 als reden dat zij geen perceel kunnen krijgen en slechts 5 dat ze geen zin hebben in de landbouw omdat het werk te zwaar is of te weinig opbrengt. Dit houdt echter niet in dat de 23 zoons die aan landbouw doen deze zien als een mogelijkheid om een gezinsinkomen te verdienen. Er zijn er onder hen slechts drie die geen buitenwerk hebben. Eén daarvan heeft in de Bomapolder een redelijk goed bedrijf, de andere twee hebben geen werk kunnen vinden en deden daar ook weinig moeite voor omdat ze het nog niet hard nodig hebben (geen kinderen en niet getrouwd). Aan de zoons die een eigen perceel hebben is gevraagd of zij uitsluitend landbouw zouden willen doen en wat daarvoor nodig zou zijn. Drie willen dat onder geen enkele voorwaarde, veertien slechts indien aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan. Hierbij werd geen enkele maal een uitbreiding van het rijstareaal of irrigatie genoemd. Wel werd genoemd een mogelijkheid om vee te houden of droge gewassen te planten. Dit zou de enige manier zijn om geld in de landbouw te verdienen.

7.3. SCHOLING

De schoolopleiding in de districten is in het algemeen van lager niveau dan die in de stad. Twee hoofdonderwijzers uit het Leidingengebied zagen als één van de oorzaken hiervan dat op hun lagere scholen meer "vierderangers" - dat zijn onderwijzers met slechts de hulpacte - werkzaam zijn dan op de scholen in de stad. Een tweede handicap voor de districtskinderen is dat het onderwijs in het Nederlands gegeven wordt. De vaardigheid in het spreken van deze taal laat veel te wensen over, zelfs bij het verlaten van de lagere school. De oorzaak hiervan is dat in de gezinnen zelden of nooit Nederlands wordt gebruikt en de kinderen niet in contact komen met kinderen die overwegend Nederlands spreken (bijv. vele Creoolse kinderen in de stad). Vooral indien een voortgezette opleiding gevolgd wordt, wordt dit gebrek ervaren.

Het schoolbezoek zelf wordt door enkele factoren bemoeilijkt. De loopafstand naar de school is soms wel 5 km, waarvan het grootste gedeelte over leidingdammen die in de regentijd nagenoeg onbegaanbaar zijn. Komt een kind bemodderd op school, dan wordt het teruggestuurd. De meisjes worden vaak thuisgehouden indien daar drukke werkzaamheden zijn.

In het algemeen worden de scholen in het Leidingengebied dan ook als een slechte basis voor een voortgezette opleiding gezien door ouders die wensen dat hun kinderen doorleren. Indien mogelijk sturen zij hun kinderen naar de lagere school in de stad.

Een voortgezette opleiding moet in Paramaribo gevolgd worden. In het district zijn wel enkele U.L.O.-scholen, maar deze zijn niet bereikbaar vanuit het Leidingengebied.

Als er van een gezin één of meerdere kinderen in de stad op school gaan brengt dit vrij hoge kosten met zich mee. Het dagelijks vervoer per speciale landsbus naar de stad kost drie gulden per maand. Indien daar geen gebruik van wordt gemaakt moet er een fiets of bromfiets worden aangeschaft. Het in Suriname gebruikelijke dagelijkse schooldubbeltje of kwartje om een broodje of iets lekkers te kopen loopt per maand ook op tot minimaal twee gulden. Daarbij komt in enkele gevallen schoolgeld en bijna altijd boekengeld. Dit laatste kan wel Sf.100,- of meer per jaar bedragen. Verder worden er aan de kleding van de kinderen hogere eisen gesteld, wat ook meer kosten met zich meebrengt. Samenvattend kan gezegd worden dat het een zware belasting is voor de gezinnen de kinderen in de stad naar school te laten gaan. Dit is dan ook waarschijnlijk één van de belangrijkste redenen waarom ouders hun kinderen vrij vlug van school halen als de studieresultaten onbevredigend zijn of de financiële toestand zich in ongunstige zin wijzigt.

De scholieren zelf hebben het ook moeilijker dan de stadskinderen. Ze moeten heen en weer reizen en hebben veelal moeilijkheden met het Nederlands (de meest gehoorde oorzaak van niet overgaan of zakken voor examen is een onvoldoende voor Nederlands). Ook het maken van huiswerk is voor hen geen eenvoudige zaak. Daarvoor is weinig plaats en vaak moet er speciaal een tafel, stoel en petroleumlamp voor worden aangeschaft. Voorts moeten de kinderen enigszins worden vrijgesteld van werkzaamheden thuis. Vooral bij de meisjes geeft dit vaak moeilijkheden.

Het niveau van de gevolgde schoolopleiding is in de loop der jaren sterk verbeterd. Dit blijkt duidelijk indien we de opleiding van de vaders vergelijken met die van de oudste zoons en andere kinderen der gezinnen zoals gedaan is in tabel 5.

Tabel 5. Schoolopleiding van de vaders, oudste zoons en alle kinderen

	vaders	oudste zoons	alle kinderen		
			jongens	meisjes	jongens en meisjes
geen school gevolgd	13	2	3	2	5
nog niet op school	-	-	3	6	9
nog op L.O.	-	-	24	28	52
L.O. niet afgemaakt	22	21	46	58	104
L.O. met getuigschrift	1	8	28	21	49
nog op (M.)U.L.O.	-	-	6	5	11
(M.)U.L.O. niet afge- maakt	-	3	11	1	12
(M.)U.L.O. met diploma	-	-	6	3	9
verdere opleiding	-	-	1	2	3
totaal	36	34	128	126	254

Uit deze tabel komt naar voren dat het opleidingsniveau van de meisjes geringer is dan dat van de jongens. Meer meisjes dan jongens hebben de lagere school niet afgemaakt. Ook bij de verdere opleidingen blijven de meisjes duidelijk achter. Dit komt nog duidelijker naar voren in tabel 6 waarin per leeftijdsgroep de opleiding is opgenomen. Tevens blijkt daar echter dat het verschil in schoolopleiding tussen jongens en meisjes verdwijnt naarmate de leeftijdsgroepen jonger worden. Een andere tendens is dat het volgen van een opleiding na de lagere school toeneemt bij de jonge kinderen.

Er worden zowel door jongens als meisjes weinig cursussen gevolgd. Er zijn twee jongens die een bedrijfs-cursus hebben gevolgd, en drie die een poging gedaan hebben een boekhouddiploma te halen waarvan één met succes. Een autorijcursus hebben vele jongens achter de rug. Bij de meisjes zijn er twee die na het verlaten van de school een opleiding voor modiste volgden; andere cursussen zijn door hen niet gevolgd.

Tabel 7. Opleiding van dochters en zoons verdeeld over drie inkomenscategorieën (inkomen per jaar uit eigen bedrijf en buitenwerk samen)

	0-Sf.750		Sf.750-Sf.1750		> Sf.1750	
	jongens	meisjes	jongens	meisjes	jongens	meisjes
geen school	-	-	3	2	-	-
nog niet op school	-	-	-	2	3	4
nog op L.O.	9	7	6	13	9	8
L.O. niet afgemaakt	13	22	18	17	15	19
L.O. met getuigschrift	12	8	11	5	5	8
nog op (M.)U.L.O.	1	1	1	3	4	1
(M.)U.L.O. niet afgemaakt	3	1	6	-	2	-
(M.)U.L.O. met diploma	2	-	2	1	2	2
verdere opleiding	1	-	-	1	-	1
totaal	41	39	47	44	40	43
aantal gezinnen	13		12		11	

Er is een poging gedaan een verschil in het opleidingsniveau tussen verschillende inkomensgroepen aan te tonen (tabel 7). De resultaten hiervan zijn niet erg overtuigend en er is dan ook geen conclusie mogelijk uit deze tabel. Tijdens het afnemen van de interviews en de oriënterende vraaggesprekken vooraf werd dan ook de indruk verkregen dat voornamelijk andere factoren bepalen of de kinderen al of niet door zullen leren. Factoren zoals de opvattingen van de ouders over het volgen van onderwijs (stimuleren), de bereidheid om hiervoor geld uit te geven of de aanwezigheid van succesvolle scholieren in de familie of de buurt. En zeker niet de minst belangrijke factor is de houding van de scholier zelf.

Tabel 6. Schoolopleiding van jongens en meisjes per leeftijdsgroep
(naar geboortetejaar)

	vóór 1940		vanaf 1940 tot 1945		vanaf 1945 tot 1950		vanaf 1950 tot 1955		vanaf 1955 tot 1960		vanaf 1960	
	J.	M.	J.	M.	J.	M.	J.	M.	J.	M.	J.	M.
geen school gevolgd	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
nog niet op school	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	1	4
nog op L.O.	-	-	-	-	-	-	4	16	11	9	11	11
L.O. niet afgemaakt	11	19	15	17	10	14	9	8	1	-	-	-
L.O. met getuigschrift	9	6	9	5	7	7	3	3	-	-	-	-
nog op (M.)U.L.O.	-	-	-	-	-	-	5	5	1	-	-	-
(M.)U.L.O. niet afgemaakt	-	-	3	-	3	-	5	1	-	-	-	-
(M.)U.L.O. met diploma	-	-	1	1	5	1	-	1	-	-	-	-
verdere opleiding	-	-	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-
totaal	22	27	30	23	25	23	26	20	15	18	10	15

7.4. BUITENWERK

Onder de kleinlandbouwers in Suriname is buitenwerk een veel voorkomend verschijnsel. Dat de boeren dit moeten doen om hun gezin te kunnen voorzien van de noodzakelijke levensbehoeften is eerder in dit rapport duidelijk naar voren gekomen.

Van de 36 vaders uit het onderzoek hebben er 21 buitenwerk, twee hebben vroeger buitenwerk gedaan maar zijn er nu te oud voor en 13 hebben nu geen buitenwerk en ook nooit gehad. De redenen voor deze laatsten om geen buitenwerk te doen zijn van verschillende aard. Twee van hen halen uit de landbouw voldoende inkomen. Van drie van hen is de gezondheid altijd zo zwak geweest dat buitenwerken voor hen niet mogelijk was. Bij de anderen is er geen speciale oorzaak aan te wijzen.

Van de 34 oudste zoons hebben er slechts drie geen buitenwerk (van wie er twee nog naar werk bleken te zoeken). Twintig hebben buitenwerk naast bezigheden in de landbouw op eigen perceel of bij de vader. De overige elf doen uitsluitend buitenwerk (waarvan zes niet uit vrije wil maar omdat zij niet de beschikking kunnen krijgen over een perceel).

Tabel 8. Aard van het buitenwerk der vaders, oudste zoons en alle werkende zoons

aard buitenwerk (beroep)	vaders	oudste zoons	alle zoons
landarbeid	7	-	7
ongeschoolde handenarbeid	6	10	22
geschoolde handenarbeid	8	16	34
hoofdarbeid en handel	2	2	7
eigen bedrijf	5	3	3
werk zoekend	-	2	22
totaal	28	33	95

Van de in tabel 8 genoemde soorten buitenwerk kan landarbeid niet als een beroepsbezigheid gezien worden, maar meer als een wederzijds helpen in de drukke tijd (planten, oogsten en dorsen). Slechts één man werkt min of meer permanent als landarbeider op een tuinbouwbedrijf. De categorie ongeschoolde handenarbeid omvat vooral arbeiders bij de Plantsoenendienst en de werkverschaffing, handlangers bij aannemersbedrijven en wegwerkers. De geschoolde arbeiders zijn hoofdzakelijk chauffeurs en timmerlieden. De categorie hoofdarbeid en handel omvat kantoor- en winkelbedienden. De eigen bedrijven van de vaders zijn vier timmerwinkels en één handel in fruit; van de oudste zoons heeft er één een houthandel, één een kleermakerij en is er één verkoper van schaafijds. De helft van de arbeidenden werkt bij de overheid, de andere helft bij particulieren of zelfstandig. De werkverschaffing is bij de

beroepen opgenomen omdat dit door de betrokkenen zelf zo wordt gezien. Vaak werkt men al lange tijd bij de werkverschaffing; één ondervraagde zelfs negen jaar. Zijn klacht was dat zijn dienstjaren niet meetellen bij de berekening van zijn loon.

Tabel 9. Dienstverband

dienstverband	vaders	oudste zoons
vast werk	12	24
tijdelijk werk	4	3
losse werkzaamheden	12	4
totaal	28	31

Vast werk wordt door iedereen hoog gewaardeerd (tabel 9). De overheid biedt dit en is daarom zeer geliefd als werkgever.

Aan de zoons is gevraagd of men tevreden is met het werk dat men heeft en zo niet wat voor werk men dan wel zou willen. Veertien gaven als antwoord dat zij ontevreden zijn en ander werk willen. Zes daarvan ambieerden een vast dienstverband bij "Lanti" (overheid). De anderen hadden geen uitgesproken idee, maar wilden alleen meer verdienen. Of men wel of geen bevrediging in het werk vindt is uit de antwoorden niet altijd te halen. Vaak lijkt men hierin weinig geïnteresseerd en is het loon het enige criterium waarop men het al of niet tevreden zijn met het werk baseerde.

Tabel 10. Arbeidslocatie

	vaders	zoons
in Leidingengebied	13	3
in de stad	8	20
elders	3	5
wisselend	4	3
totaal	28	31

Uit tabel 10 is de conclusie te trekken dat de zoons voor hun werk meer georiënteerd zijn op de stad. Slechts drie van hen wonen ook in de stad, alle anderen in het Leidingengebied of elders in het district.

Bij de bepaling van het inkomen uit het buitenwerk bestaat de moeilijkheid dat velen tijdelijk werk hebben of losse werkzaamheden verrichten. De betrokkenen konden niet opgeven hoe lang zij het afgelopen jaar gewerkt hebben. Een schatting is dan ook moeilijk te maken. Daarom zijn in tabel 10 deze categorieën gescheiden van de mensen met vast werk. De cijfers in de betreffende kolommen hebben betrekking op het jaarinkomen dat verdiend zou zijn indien het hele jaar gewerkt was.

Tabel 11. Inkomen uit buitenwerk

inkomensklasse (Sf. per jaar)	vaders			oudste zoons		
	vast werk	los en tijde- lijk werk	tot.	vast werk	los en tijde- lijk werk	to
0 - 1.000	-	7	7	-	-	.
1.000 - 1.500	5	8	13	12	3	1
1.500 - 2.000	2	1	3	6	4	10
2.000 - 2.500	4	-	4	1	-	.
2.500 en meer	1	-	1	5	-	.
totaal	12	16	28	24	7	3

De hoge score bij de vaders in de inkomensklasse nul tot Sf.1.000,- is te verklaren uit het grote aantal landarbeiders dat onder hen voorkomt. Deze arbeid wordt in het algemeen het laagst betaald en valt bovendien meestal in de categorie los en tijdelijk werk. In de inkomensklasse Sf.1.000,- - Sf.1.500,- vallen voornamelijk de arbeiders bij de Plantsoenendienst, bij Verkeer en Waterstaat (wegwerker), bij de waterleidingmaatschappij ("delver") en bij de werkverschaffing.

Hoge inkomens - een flink stuk boven de Sf.2.500,- - komen alleen bij de oudste zoons voor. Onder hen is een chauffeur van zware voertuigen die meer dan Sf.4.000,- per jaar verdient. De houthandelaar en de kleermaker verdienen tussen de vijf- en tienduizend gulden, terwijl de tandtechniker rond de Sf.5.000,- verdient. Deze laatste drie wonen al geruime tijd (méér dan 15 jaren) in Paramaribo en kunnen als geslaagde migranten naar de stad worden beschouwd.

7.5. HET WONEN

De Noord-Saramaccapolder is in 1905 in gebruik genomen. De voormalige contractarbeiders die daar een perceel kregen moesten zelf meehelpen de cultuurtechnische werken uit te voeren. In die periode werden ze gesteund door het gouvernement. Er wonen nu nog enkele mensen in de polder uit deze beginperiode.

Van de vaders uit de steekproef zijn er 11 daar geboren, 18 wonen er al langer dan 25 jaar, de overige 7 langer dan 10 jaar. Van hen die er niet geboren zijn, zijn er 9 rechtstreeks van de plantage daar komen wonen, veelal als kind met hun ouders. Van de rest heeft er zich een aantal in de polder gevestigd, nadat het samenwonen met de schoonouders werd verbroken. De anderen vestigden zich hier omdat dit een verbetering voor hen betekende.

Tabel 12. Woonplaats der uitwonende kinderen

woonplaats	mannelijke kinderen		vrouwelijke kinderen	
	aantal	%	aantal	%
Leidingengebied	23	52	12	18
elders in het district	12	28	30	46
de stad	8	18	24	36
Nederland	1	2	-	-
totaal	44	100	66	100

Er is een verschil in het vestigingspatroon van de zoons en dochters die het ouderlijk huis verlaten hebben (tabel 12). Meer dan de helft van de zoons is in het Leidingengebied gaan wonen en een kwart elders in het district. Deze laatsten wonen meestal in landbouwgebieden die aan de Noord-Saramaccapolder grenzen of op korte afstand ervan. Slechts één van hen woont wat verder weg, nl. op het Mahoproject.

Bij de meisjes is het tegengestelde het geval. Bijna de helft van hen is elders in het district gaan wonen; slechts 18% is in het Leidingengebied gebleven. Een tweede verschil is het percentage dat nu in de stad woont. Van de meisjes is dit tweemaal zo groot als van de jongens, respectievelijk 36% en 18%. Voor het kiezen van een huwelijkspartner blijkt dus een ruime oriëntatie buiten de eigen polder te bestaan. "Langs het Pad van Manica" was een antwoord dat vaak werd gegeven op de vraag waar de schoon-zoon of schoondochter vandaan kwam. Van de dochters die nu in de stad wonen is niet bekend wie met een stadsbewoner is getrouwd en wie met iemand uit het district, die later gemigreerd is.

Op de vraag of men plannen heeft binnen twee jaar te gaan verhuizen werd geen enkele bevestigend antwoord verkregen. Bij de vaders was de tendens in de antwoorden: "Ik heb hier altijd gewoond; waarom zou ik weggaan als ik hier alles heb wat nodig is. Als ik oud ben heb ik nog mijn perceel en zorgt één van mijn kinderen voor mij, of ik laat een ander voor me planten". De vaders zijn in het algemeen van plan zijn grond aan de kinderen te geven, die hen verzorgen, en voeren dit in de praktijk ook uit. Dit blijkt uit het huurregister bij de Bestuursopzichter waarin veelvuldige aantekeningen hierover zijn opgenomen.

Bij de zoons bestaan dergelijke verhuisplannen evenmin; hoogstens willen zij in een nieuw te bouwen huis gaan wonen. Vaak antwoordden zij: "Waar moet ik anders heen, ik kan nergens een goede plaats krijgen". Of ze inderdaad weg willen of alleen maar betere omstandigheden wensen is niet met zekerheid te zeggen.

Door middel van twee open vragen is getracht achter de opvattingen der oudste zoons over de voor- en nadelen van het wonen in Paramaribo te komen. Op de vraag naar de voordelen werden de volgende antwoorden verkregen.

- 9 maal: de openbare voorzieningen die de stad biedt zijn beter (gas, licht, water, winkels);
- 5 maal: in de stad is betere communicatie mogelijk (wegen)
- 6 maal: alles is beter in de stad;
- 1 maal: betere scholen.

De overige dertien zagen geen enkel voordeel in het wonen in de stad. Gevraagd naar de nadelen werden de volgende antwoorden verkregen:

- 13 maal: je kunt in de stad niet vrij wonen; last van lawaai, veel verkeer; de erven zijn klein;
- 10 maal: duurder leven omdat je niet kunt planten;
- 8 maal: je hebt meer kosten in de stad (gas, licht, water, huishuur).

De overige drie geïnterviewden hadden geen mening.

De antwoorden op de eerste vraag werden moeilijker verkregen dan die op de tweede vraag. Vaak moest de vraag meermalen worden herhaald en moest enige druk uitgeoefend worden, of men negeerde de vraag en somde de nadelen op. De oorzaak hiervan kan zijn dat men zichzelf moeilijk woonachtig kan zien in de stad. Dit in het licht van hun persoonlijke financiële situatie. Ze hebben geen geld en kunnen dus ook geen huis of erf kopen. Huren willen ze niet. De verdiensten uit het buitenwerk zijn laag en het leven in de stad is veel duurder omdat alles gekocht moet worden wat nu zelf verbouwd wordt. In vele gevallen wordt het door de ondervraagden volstrekt onmogelijk geacht, dat zij met hetgeen ze nu verdienen in de stad hun gezinnen kunnen onderhouden.

8. DISCUSSIE

De landbouw als middel tot het verkrijgen van een geldinkomen blijkt bij het grootste deel der geïnterviewden van weinig betekenis. Slechts een enkeling weet uit de landbouw een inkomen te halen dat vergelijkbaar is met het gemiddelde inkomen dat met buitenwerk verdiend wordt. Men gebruikt het perceel hoofdzakelijk om te voorzien in de consumptiebehoeften van het gezin. Dit wordt door de betrokkenen ook als de belangrijkste functie van de grond ervaren; alles wat er daarnaast nog overblijft is een meevaller.

Hieruit is ook de grote mate van traditionalisme waarmee de landbouw wordt uitgeoefend te verklaren. Slechts die vernieuwingen die sterk arbeidsbesparend zijn en waarvan het voordeel duidelijk gezien wordt vinden een toepassing. Dit is bijvoorbeeld het geval met ploegen met behulp van een tractor. Toepassen van kunstmest en bestrijdingsmiddelen gebeurt nog nauwelijks, evenmin als het aanleggen van een kunstweide e.d. De landbouwvoorlichting boekt dan ook weinig resultaten in dit gebied en beperkt zich hoofdzakelijk tot het verlenen van diensten.

Dat men toch zo sterk aan zijn landbouwperceel gebonden is, en dat de meeste jongeren (zowel de oudste zoons als hun jongere broers) alle moeite doen een stuk

grond te krijgen, is vooral te verklaren uit het lage loonpeil van het buitenwerk. De vaders trachten vaak hierin te voorzien door meerdere percelen te kopen zodat zij meer dan één zoon aan een stuk grond kunnen helpen. Het aanvullend inkomen in de vorm van zelfgeproduceerde consumptiegoederen heeft men nodig om het huisgezin te kunnen onderhouden.

Doordat er slechts één rijstoogst per jaar mogelijk is en daarnaast slechts enkele koeien worden gehouden en wat groenten worden geteeld, heeft de man op het bedrijf alleen in de plant- en oogstperiode een volledige dagtaak. De mogelijkheden voor het opnemen van verlof in de buitenwerkbetrekking zijn hier meestal ruimschoots voldoende voor. Alle overige werkzaamheden worden door de vrouw en de kinderen gedaan.

Naast deze economische factor speelt de sociale en culturele achtergrond een rol bij het blijven in de landbouw. Het gewicht van deze factor is echter moeilijk in cijfers uit te drukken.

Samenvattend kan gezegd worden dat het landbouwbedrijf in het Leidingengebied het karakter heeft van een voor de economie van het gezin noodzakelijk "volkstuintje"

Het meest opvallende bij de waarnemingen met betrekking tot de schoolopleiding van de kinderen is de grote variatie die tussen de gezinnen optreedt. Dit uit zich enerzijds in het niveau van opleiding dat per gezin vast te stellen is en anderzijds in de betrokkenheid van de ouders bij de opleiding van de kinderen. In het algemeen gaan beide samen. Er zijn echter ook gevallen waarin de stimulans van de ouders geen resultaat heeft gehad door een gebrek aan belangstelling van de kant van de kinderen.

De rol van de moeder hierbij blijkt in de meeste gevallen het belangrijkste te zijn. Zij controleert of de kinderen hun huiswerk hebben gemaakt, stippelt de toekomst uit en analyseert waarom een bepaald kind geslaagd of mislukt is. De vaders beperken zich meestal tot opmerkingen als: "Ze willen niet en van mij hoeven ze niet per sé" of "het kost zo veel en als het niet goed gaat moeten ze maar ophouden".

De kinderen met een hogere opleiding dan alleen lagere school gaan bijna zeker uit de landbouw en naar de stad. Er is er slechts één die een eigen perceel heeft en dit laat hij nagenoeg volledig met ingehuurde arbeid bewerken.

De mogelijkheden om uit buitenwerk een goed inkomen te halen blijken gering te zijn. Het volgen van een voortgezette schoolopleiding of cursussen is daarvoor geen garantie. Het is moeilijk aan werk te komen omdat er een grote werkloosheid is. Dit geldt zeker voor de administratieve beroepen waarop men meestal de aandacht richt, terwijl ook het loonpeil daarvan niet hoog is. Dit laatste vooral bij de lager geclassificeerde bezigheden in deze sector, waarin men hoofdzakelijk terechtkomt.

Deze omstandigheden zijn geen stimulans om de landbouw de rug toe te keren indien men een bedrijf heeft, afgezien nog van de sociale en culturele waarden verbonden aan het bezit van een perceel. Eerder is het omgekeerde het geval,

nl. dat het loonniveau van het buitenwerk de betrokkenen verplicht hun eigen consumptiegoederen te verbouwen.

Wat de aard van het buitenwerk betreft is "vast werk" de grote wens van iedereen. Men heeft dan een financiële zekerheid die de landbouw niet kan bieden. De zoons blijken vooral een voorkeur te hebben voor beroepen die buiten de landbouwsfeer liggen en die in de stad worden uitgeoefend. Maar slechts de zoons die in dit opzicht duidelijk succes hebben gehad, zijn ook in de stad gaan wonen, en dit zijn er slechts 3 van de 34.

De voorkeur blijkt uit te gaan naar wonen in het Leidingengebied of elders in het district. De belangrijkste redenen hiervoor zijn dat het leven er goedkoper is dan in de stad en dat men vindt dat men er prettiger woont. Goedkoper is het omdat men er kan planten en geen kosten heeft van gas, licht, water, huur e.d. Men woont er prettiger, omdat men de ruimte, de rust en de frisse lucht waardeert. Op dit laatste punt blijkt zelfs een afkeer van het wonen in de stad te bestaan. Een bijkomende overweging voor het prefereren van de Leidingen als woongebied is nog dat men toch dicht bij de stad woont en dus de vele daaraan verbonden voordelen kan benutten. Men voelt zich ondanks de veelvuldige bezoeken in de stad niet thuis; de tochten naar de stad zijn louter doelgericht.

Bij de jongeren is dit iets minder sterk, maar toch nog steeds aanwezig. Een voortgezette schoolopleiding blijkt in vele gevallen het juiste middel te zijn deze aversie te overwinnen. Daar de scholing toeneemt is de verwachting dan ook dat deze houding t.o.v. de stad bij de toekomstige generatie snel zal verdwijnen. Een belangrijke rem op de migratie zal dan wegvallen.

9. LITERATUUR

ALGEMEEN BUREAU VOOR DE STATISTIEK, 1965. Suriname in cijfers, no. 33. Paramaribo.

DONGEN, W.D.M. VAN, 1964. Noord-Saramaccapolder.

Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij, Paramaribo

KRUYER, G.J., 1968. Suriname en zijn burenen, landen in ontwikkeling. J.A. Boom en Zonen, Meppel.

LAMUR, H., 1963. Verslag proefenquête urbanisatie. Bureau Landelijke Opbouw, Paramaribo.

LIER, R.A.J. VAN, 1949. Samenleving in een grensgebied. Den Haag.

PANDAY, R.M.N., 1959. Agriculture in Surinam 1650-1950. Paris, Amsterdam.

BIJLAGE 1

VRAGEN TE STELLEN AAN DE VADER

Veel jonge mensen uit de Leidingen willen niet meer in de landbouw werken en gaan in de stad wonen. Het is belangrijk te weten waarom zij dit doen. Daarom stelt het CELOS een onderzoek naar de redenen hiervan in. Het CELOS is het landbouwkundig instituut dat naast de landsboerderij op Duisburg ligt. Hierover zou ik u graag enkele vragen stellen.

Vraag

1. Naam :
2. Leiding :
3. Perceel :
4. Geboortejahr :
5. Etnische groep :
 1. Hindostaans
 2. Javaans
6. Schoolopleiding
 1. lagere school 1 - 3 klas
 2. " " 1 - 6 "
 3. " " diploma
 4. Ulo of Mulo 1 - 4 klas
 5. Ulo of Mulo diploma
 6. andere school

.
7. Gevolgde cursussen:

	welke cursus	afgemaakt	niet afgemaakt
1.			
2.			
3.			
8. Sinds wanneer woont u hier in de Leidingen? Sinds 19..

10. Zijn er naast de kinderen nog andere inwonenden?

	geslacht	geb. jaar	familierelatie	bijzonderheden
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

11. Bedrijfs grootte en Bedrijfsinkomen

	aantal	opbrengst	verkoop
areaal rijst			
areaal groenten			
stuks melkvee			

12. Andere bronnen van inkomsten uit het landbouwbedrijf

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

13. Uw perceel, is

1. eigendom
2. erfpacht
3. huur

Buitenwerk (Nu - Vroeger)

14. Heeft u buitenwerk

1. ja
2. neen

INDIEN BUITENWERK DE VOLGENDE VRAGEN STELLEN, ANDERS DOORGAAN
MET VRAAG 21

15. Wat voor soort werk doet u?

16. Heeft u dit werk altijd gedaan of heeft u vroeger ander
werk gehad?

17. Waar is het werk?

18. Is het

1. vast werk
2. tijdelijk werk
3. losse werkzaamheden

19. Wat verdient u zo ongeveer met het
werk?

1. Sf. . . . per dag
2. Sf. . . . per week
3. Sf. . . . per maand

20. Is er een reden dat u naast landbouw nog buitenwerk doet?
1.
2.
3.

INDIEN GEEN BUITENWERK DE VOLGENDE VRAGEN STELLEN.

21. Heeft u de laatste 5 jaar nog buiten- 1. ja
werk gedaan? 2. neen

INDIEN MET "JA" GEANTWOORD DE VRAGEN 15-20 STELLEN.
INDIEN MET "NEEN" VRAGEN 22 EN 23.

- [illegible]

23. Wat voor soort werk?

24. Heeft u erover nagedacht wie later
het perceel moet erven?
1. ja
2. neen

25. Zo ja: Wie gaat het perceel erven?

26. Waarom geeft u het juist hem, en niet aan een ander kind?

27. Bent u van plan dit jaar of volgend jaar nog ergens anders te gaan wonen? 1. ja
2. neen

28. Zo ja: Wat is voor u de belangrijkste reden om te gaan verhuizen?

29. Waar wilt u dan gaan wonen?

30. En wat doet u dan met uw perceel?
1. aanhouden
 2. verkopen
 3. aan kinderen geven
 4. anders

• • • • •

Duur van het interview:

Omstandigheden waaronder het interview opgenomen:

Andere opmerkingen:

BIJLAGE 2

VRAGEN TE STELLEN AAN DE ZOON

Vele jonge mensen uit de Leidingen gaan niet meer in de landbouw werken, maar kiezen een ander beroep en gaan vaak in de stad wonen. Naar de redenen hiervan doet het CELOS een onderzoek. Het CELOS is het landbouw instituut dat naast de landsboerderij op Duisburg ligt. Ten behoeve van dit onderzoek zou ik u graag enkele vragen stellen.

Vraag

1. Naam :
2. Leiding :
of adres :
3. Perceel :
4. Geboortjaar :
5. Etnische groep :
 1. Hindoestaans
 2. Javaans
 3. Creools
 4. Andere
 -
6. Schoolopleiding
 1. Geen opleiding
 2. Lagere school 1-3 klas
 3. " " 1-6 klas
 4. " " diploma
 5. Ulo of Mulo 1-4 klas
 6. " " diploma
 7. Andere school
 -
7. Gevolgde cursussen:
 - 1.
 - 2.
 - 3.
8. Had u nog bepaalde verwachtingen bij het volgen van een Ulo/Mulo opleiding of cursussen?
9. Gezinssamenstelling:

	Gesl.	Geb. Jaar	School	Opmerkingen
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

10. Hebt u een landbouwperceel,
of doet u alleen buitenwerk,
of beide?
1. Alleen landbouwperceel
 2. Alleen buitenwerk
 3. Beide

INDIEN IN HET BEZIT VAN EEN PERCEEL DE VOLGENDE VRAGEN STELLEN,
ANDERS DOORGAAN MET VRAAG 15.

Nu zou ik u graag enkele dingen vragen over uw bedrijf.

11.	aantal	opbrengst	verkoop
areaal rijst			
areaal groente			
stuks melkvee			

12. Andere bronnen van inkomsten uit het landbouwbedrijf.
- 1.
 - 2.
 - 3.
 - 4.

13. Uw perceel, heeft u dat in

1. Eigendom
2. Erfpacht
3. Huur

14. Op welke manier hebt u uw
perceel verkregen?

1. Door aanvraag bij het
gouvernement
2. Door koop
3. Door vererven met koop
4. Door vererven zonder koop
5. Andere manier
-

INDIEN GEEN EIGEN LANDBOUWPERCEEL

15. Werkt u nog regelmatig op het
perceel van uw vader of van
iemand anders?

1. Ja
2. Neen

16. Krijgt u hiervoor een deel
van de opbrengst of geld?

1. Deel van de opbrengst
2. Geld
3. Niets

INDIEN ZOWEL PERCEEL ALS BUITENWERK OF ALLEEN BUITENWERK DE
VOLGENDE VRAGEN STELLEN

17. Wat voor soort werk doet u?

18. Waar is het werk?

19. Is het

1. Vast werk
2. Tijdelijk werk
3. Losse werkzaamheden

20. Heeft u voor u dit werk deed nog ander werk gedaan?

21. Wat verdient u zo ongeveer met het werk dat u nu doet?

1. Sf	per dag
2. Sf	per week
3. Sf	per maand

22.a) Bent u tevreden met uw werk of zoekt u eigenlijk een ander werk?

1. Tevreden
2. Ontevreden maar blijft
3. Ontevreden en zoekt andere baan

b) Wat voor werk zoekt u dan?

INDIEN ZOWEL BUITENWERK ALS PERCEEL.

23. Waarom doet u naast de landbouw nog buitenwerk?

1.
2.
3.

24.a) Denkt u erover om binnenkort uw perceel te verkopen en alleen buitenwerk te gaan doen?

1. Ja
2. Neen
3. Weet het niet

b) Als u het verkoopt, is er dan een reden waarom u dat doet?

25.a) Zou u alleen landbouw willen doen?

1. Ja
2. Neen
3. Weet het niet

b) Eventuele redenen:

INDIEN UITSLUITEND BUITENWERK.

26. Is er een reden waarom u nu alleen buitenwerk doet en niet meer in de landbouw werkt?

27. Vindt u dat u het beter of slechter heeft dan wanneer u aan de landbouw zou doen?

1. Beter
2. Slechter
3. Geen mening

INDIEN WOONACHTIG IN DE LEIDINGEN.

28. Bent u van plan dit jaar of volgend jaar te gaan verhuizen?

1. Ja
2. Neen

29. Waar wilt u gaan wonen?

30. Wat is hiervoor de belangrijkste reden?

1.
2.
3.

31. Zijn er redenen waarom u niet uit de leidingen zou willen verhuizen.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Eventueel noemen: familie - gezellig - werk - beter wonen.

32. Wat vindt u het aantrekkelijke van het wonen in Paramaribo?

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Eventueel noemen: meer gezelligheid - werk - huizen - familievertier.

33. Wat vindt u niet aantrekkelijk van het wonen in Paramaribo?

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Eventueel noemen: familie - werk - wonen - gezelligheid.

Duur van het interview:

Omstandigheden:

Andere bijzonderheden: